

Professorer: Det biologiske køn er et faktum, ikke en social konstruktion

13-16 minutter

25. november 2021 fandt følgende ordveksling sted i Folketinget mellem Nye Borgerliges Mette Thiesen og Enhedslistens Pernille Skipper.

Thiesen: »Mænd kan altså ikke føde børn – punktum. Der er to køn – punktum«.

Til det svarede Enhedslistens Pernille Skipper:

»Altså, der er mænd, der kan føde børn. Der er mænd, som juridisk, på papiret, er en mand, og som har en livmoder og kan føde børn«.

Ordvekslingen fandt sted i forbindelse med førstebehandlingen af L 65, et lovforslag der skal ændre børneloven og andre love for at smidiggøre registrering af utraditionelle familieformer, bl.a. dem, hvor der indgår transpersoner.

Lovforslaget færdigbehandles i begyndelsen af februar.

En del af lovændringerne består i, at beskrivelsen af funktioner, der tidligere entydigt var tilskrevet kvinder, ændres. 'Moderen' ændres f.eks. til 'Den, der har født barnet'. Disse ændringer kunne altså tyde på, at begrebet 'moder' ikke længere entydigt er knyttet til det at have født et barn.

I bemærkningerne til lovforslaget hedder det imidlertid:

»En person, der føder et barn, vil således – uanset om personen juridisk er en mand – være barnets mor i børnelovens forstand«.

En person, der har født et barn, forbliver altså mor, uanset om vedkommende juridisk er en mand. I bemærkningerne hedder det desuden:

»Et fysisk kønsskifte, der foretages efter barnets fødsel, indebærer ikke ændring af det forældreskab, der blev fastslået ved barnets fødsel«.

Hvis du er mor til et barn, vedbliver du at være mor, uanset hvilket køn du skifter til. Bemærkningerne klargør også visse fysiske grænser for smidiggørelsen:

»Da en mand, der før barnets fødsel har gennemført kønsskifte til kvinde, ikke kan føde et barn, vil det efter forslaget alene være muligt for den pågældende at blive anset som medmor til barnet, som den pågældendes partner føder. Derfor vil det ikke [...] være muligt for en mand, der har gennemført juridisk kønsskifte til kvinde, at blive anset som barnets mor«.

Det er altså kun biologiske kvinder, der indtil videre kan blive mødre. En forælder, der er juridisk kvinde, men ikke har født barnet, må nøjes med at være medmor.

Folketingsdebatten og lovforslaget vidner om, at en af tidens store kamppladser er ords betydning.

Hvad er en mand? Hvad er en kvinde? Hvad er en mor? Er det betegnelser for biologiske væsener eller juridiske konstruktioner? Thiesen siger det ene, og Skipper mener det andet.

I hvert fald indimellem. 18. november, altså bare en uge før ordvekslingen i Folketinget, skrev Skipper nemlig på Twitter, at »hvis mænd fødte børn, ville de ikke være nået så langt ud over kanten på fødegangene, som de er«.

De to udsagn ville være modstridende, hvis ikke de oplagt benyttede to sideløbende definitioner af ordet mand: Biologiske mænd føder ikke børn, juridiske mænd kan godt føde børn (men bliver mødre). Sprogligt kunne man overveje om ikke det ville lette kommunikationen, hvis vi brugte forskellige ord til de forskellige definitioner?

Biologisk opdeler vi menneskeheden i to køn. Det ene er født med mandlige kønsorganer, og det andet er født med kvindelige kønsorganer.

Der skal en af hver slags til at producere afkom, og det er personen med de kvindelige kønsorganer, som føder barnet.

Personer med kvindelige kønsorganer er hidtil på dansk blevet kaldt kvinder. Med genetikken blev det opdaget, at personer med kvindelige kønsorganer typisk har to X-kromosomer i kromosompar 23, mens personer med mandlige kønsorganer typisk har et XY-kromosompar. Y-kromosomet fører til, at der i fostertilstanden udskilles testosteron, som påvirker kroppen til at udvikle mandlige køns karakteristika, mens fraværet af Y-kromosomet får fosteret til at udvikle sig til hunkøn.

Langt de fleste flercellede organismer er kønnede, og reproduktion skaber variation, hvilket er hensigtsmæssigt set fra et evolutionsmæssigt synspunkt.

Det sker indimellem, at et barn fødes med både to X-kromosomer og et Y-kromosom (altså XXY). På grund af tilstedeværelsen af Y-kromosomet vil barnet udvikle mandlige kønstræk.

En lille snip af Y-kromosomet kan også ved en fejl blive kopieret over på X-kromosomet, og derved kan en person med to X-kromosomer udvikle sig til en biologisk mand. Et foster med XX kan udvikle helt eller delvis maskuline kønstræk, hvis det udsættes for kønshormonet testosteron.

Resultatet kan blive et interkønnet individ. Men naturen er ubarmhjertig. De fleste genetiske mutationer når aldrig at udvikle sig til levedygtige individer. Opdelingen i XX og XY er derfor reglen. XXY, som er den mest udbredte genetiske kønsvariant, optræder i omkring en ud af 600 nyfødte drengbørn.

I alt tegner genetiske og hormonelle varianter sig formodentlig for under 1 procent af nyfødte. Cirka 49,5 procent af alle børn af hunkøn er altså XX, og 49,5 procent af hankøn er XY.

Set med evolutionens øjne er den primære årsag til eksistensen af to køn at sikre forplantning. Biologisk er køn derfor oftest knyttet til seksualitet.

Men også her kan der optræde variation, idet seksualiteten kan være uafhængig af det biologiske køn, sådan at den seksuelle drift ikke retter sig mod individer af det modsatte biologiske køn. I modsætning til genetiske mutationer er der ikke nødvendigvis et stærkt evolutionært pres, der undertrykker variation i seksuel lyst.

En biologisk kvinde kan sagtens blive gravid med en mand uden at føle lyst, og en biologisk mand, der i udgangspunktet har en seksuel drift rettet mod andre biologiske mænd, kan alligevel godt befrugte en kvinde.

Variationer i seksualitet er derfor ikke nær så ualmindelige som genetiske variationer. Ifølge projekt Sexus svarer omkring 3 procent af danskerne, at de i høj grad er seksuelt tiltrukket af personer af det samme køn som dem selv.

Internationale undersøgelser bekræfter, at homoseksualitet og bisexualitet har en frekvens på 3-5 procent. Til forskel fra hormonniveauer og genetiske variationer kan seksualitet ikke på nuværende tidspunkt observeres direkte i genomet eller i hjernen.

Vi antager alligevel, at homoseksualitet er en medfødt tendens. Der er altså ikke noget unaturligt ved homoseksualitet. Det er bare en sjælden variant.

Set med sproglige briller er det interessant, at vi ikke diskuterer, om begreberne for mand og kvinde skal være knyttet til den seksuelle orientering.

Principielt ville der ikke være noget til hinder for, at vi definerede manden som en, der har seksuel drift mod personer med feminine køns karakteristika, og kvinden som en, der har drift mod hankønsvæsener.

Men det gør vi altså ikke. En af grundene kunne være, at vi er dækket ind med begreberne for biologisk køn og begreberne for homoseksualitet. Sammen dækker de det sproglige behov på en måde, som de fleste synes er meningsfuld.

Ved siden af biologien og seksualiteten har vi kulturen. Kulturen hegner kønnet ind og styrer det via kønsroller. Der er intet naturligt ved at gå i kjoler og have langt hår, men de fleste børnehavebørn vil alligevel bruge denne type stereotyp til at definere, hvad en pige eller en kvinde er.

Heldigvis er kønsrollerne blevet mindre rigide, så der nu findes mange måder at være mand og kvinde på, og heldigvis er kønsdiskrimination blevet forbudt, så kønsroller ikke bliver en hindring for livsudfoldelsen.

Endelig har vi den subjektive kønsidentifikation. Ultimativt kan man hævde, at køn udelukkende er et subjektivt valg.

Jeg er en kvinde, fordi jeg opfatter mig som en kvinde. Krop og sind er adskilt. Vi oplever livet inde fra bevidstheden, og vores selvbillede flugter langt fra altid med det målbare.

Man kan sidde på et slot af guld og føle sig fattig, være gammel og føle sig ung eller være barn og føle sig meget moden. Når vi gør noget dumt,

finder vi måder at retfærdiggøre handlingen på. Omvendt nedvurderer vi indimellem os selv uden grund i et anfald af depression.

Uanset om vi svinger til den ene eller den anden side, lever vi en subjektiv boble, som kun delvis overlapper med det observerbare.

Det subjektive element i forhold til køn viser sig mest ekstremt, når transkønnede oplever at være født i en forkert krop. Denne oplevelse er kun mulig, hvis krop og sind er afkoblede, og hvis den subjektive oplevelse er det ultimative referencepunkt for, hvad der er rigtigt og forkert.

Men kroppen er ikke sådan at slippe af med. Hvis køn udelukkende fandtes i vores hoveder, ville det være nemt at skifte. Det kunne gøres med en enkelt tanke, og du kunne skifte tilbage i morgen, hvis du fortrød. Sådan oplever transkønnede naturligvis ikke deres tilstand.

Når transkønnede oplever at være født i den forkerte krop, betyder det, at kroppen er afgørende. Transkønnethed er dermed både et bevis på, at krop og sind kan opleves som uafhængige, og at de aldrig kan blive uafhængige.

Lili Elbe var en af de første i verden til i 1930-31 at gennemgå kønskorrigerende operationer fra mand til kvinde.

Filmen 'Den danske pige' fra 2016 bygger på hendes breve og noter. I et brev skriver Lili:

»Jeg vil så gerne være mor«.

Lidt senere fortsætter hun:

»Gennem et barn ville jeg kunne overbevise mig selv på den mest utvetydige måde om, at jeg har været en kvinde helt fra begyndelsen«.

Citatet viser, at Lilis drøm er at blive en biologisk kvinde. Ønsket om at gennemgå et fysisk kønsskifte bygger altså på en biologisk definition af køn. En transkønnet, som gennemgår operationer, identificerer sig med et biologisk køn. Uden det biologiske køn at stræbe mod ville transkønnethed ikke eksistere.

Med disse overvejelser in mente kan vi vende tilbage til spørgsmålet om, hvilke ord vi har brug for i samtalen om køn.

Gennem en årrække har interessegrupper med stor succes arbejdet for at udvide vores ordforråd for subjektive kønsopfattelser. Man kan nu vælge mellem adskillige kønsidentiteter på sociale medier, og nye kommer til løbende. Begrebet medmor eksemplificerer, hvordan sproget til at beskrive kulturelle og juridiske kønsroller også udvider sig. Et nyt borgerforslag vil udvide mulighederne for medfaderskab.

Ved at tilføje disse ord bliver sproget bedre til at fange nuancerne i det moderne liv. Samtidig kan man iagttage en modsatrettet bevægelse, når det handler om sproget for biologisk køn.

Betydningen af mand og kvinde bliver mere og mere abstrakte og i sidste instans tømt for indhold, når det både skal dække de biologiske og juridiske køn.

Ud over misforståelserne, som opstår, når politikere som Pernille Skipper

har det svært med definitionerne, afstedkommer det også en cirkulær argumentation. En kvinde er en kvinde, fordi hun er en kvinde. Det er problematisk af mange grunde: Hvis vi ikke har en definition af, hvad en kvinde er, giver det ingen mening at kæmpe for kvinders rettigheder og heller ikke transkønnedes.

Om vi siger mand/kvinde, hankøn/hunkøn eller X/Y, er ikke afgørende. Det afgørende er, at vi reserverer ord til den biologiske distinktion, fordi den er vigtig som reference for alle andre samtaler om køn.

Vigtige ord i sproget har det med at være korte, da de ellers bliver besværlige at bruge, så de ord, vi vælger til at betegne biologiske mænd og kvinder, kan med fordel forkortes til to stavelser.

I lovforslaget ser det ud, som om ordet 'mor' ender med at skulle bære hele den biologiske vægt. Den, der føder barnet, er en mor uanset juridisk køn. Det er fint nok.

Problemet er, at mor/far kun delvis dækker det betydningsrum, som biologisk køn udgør. Parallelt med udvidelsen af ordforrådet for kønsidentiteter bliver vi altså nødt til at bibeholde eller udvide det ordforråd, vi har, til at beskrive det biologiske køn.

Lili Elbe døde af komplikationerne fra sin operation, og selv med kønskirurgiens nuværende niveau er det endnu ikke muligt for en biologisk mand at blive en frugtbar kvinde og vice versa.

Så når man kan læse kønsaktivister på de sociale medier skrive at »en transkvinde er en kvinde. End of story«, får man indimellem fornemmelsen af, at opløsningen af mande- og kvindebegreberne er en ideologisk manøvre, som har til formål at sløre dette faktum, fordi vi gerne vil bruge sproget til at udføre det frisættende arbejde, som avanceret kirurgi ikke magter.

At fastholde en sproglig skelnen mellem en transkvinde og en biologisk kvinde (eller hvad vi nu skal kalde dem) peger på det utopiske i den ultimative frigørelse af sindet fra kroppen og understøtter en undersøgelse af grænserne for livets udfoldelsesmuligheder på godt og ondt.

Skal vi ikke kunne tale om det?

Mikkel Wallentin og Claus Højbjerg Gravholt

fortsæt med at læse

